

О. В. КОСЕНКО*

ПУБЛІКАЦІЯ ЛИСТІВ ЄВГЕНА ДЕСЛАВА З КАНАДСЬКИХ АРХІВІВ

Листування Євгена Деслава / Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського ; упоряд., вступна стаття й коментар о. Юрія Мицика. – К., 2009. – 358 с. – (Серія “Джерела з історії української еміграції”).

В умовах утвердження незалежності України та демократизації суспільства виникла гостра потреба в різноманітній джерельній інформації про персоналії зарубіжної україніки. Найбільш інформаційно-насиченими з погляду персоналістики є епістолярні джерела, основна частина яких зберігається в закордонних архівосховищах і довгий час залишалася недоступною для дослідників.

Інформаційно багате листування залишив своїм нащадкам видатний український кінорежисер Євген Деслав (справжнє прізвище – Слабченко) (1898–1966 рр). Важливість введення до наукового

обігу його епістолярної спадщини, яка була виявлена о. Юрієм Мициком у канадських архівних установах, зумовлюється низкою чинників. *По-перше*, комплекс документів українського походження, що зберігається в державних і громадських установах Канади є невід’ємною складовою сукупної архівної спадщини українського народу, його історичної пам’яті¹. *По-друге*, неухильним зростанням ролі “людського фактора”, що є знаковою рисою як суспільного життя, так і розвитку української науки. У зв’язку з цим посилюється необхідність вивчення життєвого та творчого шляху окремих особистостей, їх спадщини. Найбільший пласт відомостей про них містять джерела особового походження, до яких відносяться епістолярії. Вони віддзеркалюють життєвий і творчий шлях не лише самого автора, але й тих осіб з якими він спілкувався,

* Косенко Олена Володимирівна – кандидат історичних наук, головний науковий співробітник відділу використання інформації Центрального державного архіву зарубіжної україніки.

мав професійні, сімейні та дружні відносини. Таким чином, листи є носіями різнобічної та унікальної інформації, яка сприяє осмисленню широкого кола актуальних питань. *По-третє*, оприлюднення архівної спадщини малодосліджених діячів української діаспори в українській та зарубіжній історіографії, створення умов для їх всебічного використання є одним з пріоритетних завдань не тільки архівістів-практиків, але й всіх науковців. *По-четверте*, в сучасних умовах традиційне листування приватного характеру згортається, йому на зміну прийшли листи на електронних носіях, які в більшості випадків з технічних причин не зберігаються.

Принагідно зазначимо, що українська історична наука має давню традицію дослідження листів та залучення їх інформації до історіописання. Епістолярні джерела використовувались в козацьких літописах, в “Історії Русів”, в історичних дослідженнях М. О. Максимовича, В. Б. Антоновича, М. С. Грушевського та інших. З другої половини XIX ст. в Україні започаткована практика оприлюднення листів окремими збірками. Сьогодні листування, як унікальне історичне джерело, активно почало використовуватись у наукових студіях, входить у практику їх корпусна публікація, що в цілому сприяє донесенню раніше недослідженого джерельно-інформаційного потенціалу до широкого загалу. Велику і плідну роботу у цьому напрямі проводить Інститут української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, Національний університет “Києво-Могилянська академія” та ін.

Професор Юрій Мицик систематично виявляє, опрацьовує та публікує документи зарубіжної україніки, що зберігаються в канадських архівних установах. В результаті наукових стажувань у Канаді, дослідник час від часу оприлюднює знайдену ним документну інформацію у вигляді окремих збірників та документальних видань². У започаткованій Ю. Мициком серії “Джерела з історії української еміграції” вийшов і випуск: “Листування Євгена Деслава”. Слід відзначити, що Ю. Мицик звертається до вивчення та оприлюднення документальної спадщини визначного українського літератора та кінорежисера не вперше³. Її наукова цінність полягає в тому, що вона не лише проливає світло на громадсько-політичне, церковне й культурне життя української еміграції, але й є важливим джерелом з історії українсько-французьких та українсько-швейцарських зв'язків.

Рецензований збірник складається із вступної частини, чотирьох основних розділів, які супроводжуються необхідними коментарями. Загальна кількість опублікованих матеріалів становить 242 документи.

Окремо хочеться відзначити ґрунтовне археографічне опрацювання упорядником опублікованих листів. У вступі подано стислий нарис

біографії Є. Деслава та постаті його адресата Є. Бачинського (1885–1978 рр.) –архієпископа УАПЦ, визначного українського церковного та громадського діяча на еміграції, який прожив у Франції та Швейцарії 70 років (з 1908 по 1978 рр.), брав активну участь у громадсько-політичному, церковному та культурному житті, очолював Український Червоний Хрест. Також Ю. Мищик відмітив, що ним подається публікація практично всіх документів, які зберігаються в архіві архієпископа Є. Бачинського, що за межами публікації залишились тільки тексти оповідань. До того ж автор подає відомості про стан збереженості виявлених документів.

Основу збірника (перший та третій розділи) склало листування, яке він протягом тривалого часу вів з Євгеном Бачинським. Хронологічні межі опублікованих матеріалів охоплюють період з 1941 р. по 1965 р. і нараховують 201 документ. Вони висвітлюють творчі плани кінорежисера та їх подальшу реалізацію, його діяльність як історика української дипломатії, мемуариста, бібліофіла, колекціонера живописних творів, громадського діяча. Це свідчить про те, що опубліковані листи сприятимуть заповненню “білих плям” в дослідженні творчості видатного діяча українського кіно та проливають світло на невідомі сторінки його життєвого шляху.

Другий розділ книги – “Замітки, статті та інші твори Є. Деслава” складається з 20 документів. У збірнику також вміщено інші матеріали архієпископа Євгена (7 документів), які складають четвертий розділ книги.

Однак, попри високу оцінку, на яку, з нашої точки зору, заслуговує рецензоване видання, воно не позбавлене і деяких недоліків, що стосуються передусім оформлення. Зокрема, у книжці мав би бути іменний та предметний покажчики. Це набагато полегшило б роботу дослідників. Також не зовсім зрозумілою залишається й сама назва збірника, тому що окрім листування в збірнику опубліковані замітки, статті та інші твори Є. Деслава та архієпископа Є. Бачинського.

Нарешті, виникають не зовсім традиційні для рецензента запитання: якій власне країні повинна належати спадщина Євгена Деслава і чи будуть вони повернуті в Україну? Сподіваємося, що найближчим часом вони будуть вирішуватися і документальна спадщина кінорежисера “збагатить” Центральний державний архів зарубіжної україніки. Акт про передачу зазначених документів став би ще одним свідченням дружніх взаємин між Україною та Канадою.

---

¹ Див: *Матяш І. Б.* Архівна україніка в Канаді: історіографія, типологія, зміст / І. Б. Матяш; Держкомархів України, УНДІАСД, НАН України, Ін-т укр. археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського, Канад. ін-т укр. студій при Альберт. ун-ті. – К. : Горобець. – 152 с.: іл. ; *Папакін Г. В.*

Колекція мікрофільмів з Національного архіву Канади / Г. В. Папакін // Архіви України. – 1995. – № 4–6. – С. 92–96.

² Див: *Мицик Ю.* З архівної спадщини митрополита Іларіона (Огієнка) / Ю. Мицик // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: Міжвід. зб. наук. праць. – К., 2001. – Вип. 3: Джерелознавчі дисципліни. – С. 41–62.

³ Див: *Мицик Ю.* З кореспонденції кінорежисера Євгена Деслава / Ю. Мицик // Пам'ятки. Археографічний щорічник. – К., 2008. – Т.9. – С. 126–168; *Він же.* Пошуки архіву Євгена Деслава / Ю. Мицик // Слово Просвіти. – 29.01. – 4.02.2009 р. – № 4 (485). – С. 12; *Він же.* “Мазепіана” у творчості кінорежисера Євгена Деслава / Ю. Мицик // Іван Мазепа та його доба. Історія, культура, національна пам'ять. – К., 2008. – С. 440–449; *Він же.* З архівної спадщини Євгена Деслава / Ю. Мицик // Кінотеатр. – 2009. – № 2 (82). – С. 35–38.